

Мнение

от доц. д-р Мария Рехо, НАИМ-БАН

Дисертационният труд на **Любава Александрова Георгиева** със заглавие "Богове и обреди в Аполония Понтика", има общ обем от 411 страници. Той е съставен от: въведение, четири глави, заключение, списък на използвана литература и приложения - 71 таблици.

Във **Въведението** Георгиева извършва подробен и много акуратен преглед на състоянието на проучванията, като анализира критично цялата българска и чуждестранна литература по темата. Ясно очертава хронологическия (края на VII в. пр. Хр. - III в. сл. Хр.) и териториалния обхват на работата (Аполония - град и хора), предоставяйки значителни приноси за възстановяване на физиономията на милетската колония, както и за определянето на границите на територия ѝ и за нейното характеризирание.

Първата глава е посветена на Аполон, официален патрон и архегет на милетските заселници. Георгиева обсъжда проблема за първообраза на божеството и неговото развитие. Тя предоставя пълна картина за изказаните от български и чуждестранни автори мнения и насоки по въпроса и доказва, че опитът за реконструкция на същността на бога на йонийските заселници се обвързва с конкретната културна обстановка, в която той се оформя, като фокусира изследването върху т. нар. малоазийска теория.

Поставя въпроса, дали най-древните образи на Аполон в града са статуарни или символни и във връзка с това разглежда от една страна статуята на Каламис, заедно с архаичната статуя на мъж от Атия и дървената статуетка от акваторията на Созопол (свързани от някои учени с бога), от друга, отливките с форма на стрели (които според нея функционират едновременно в паричното обращение и като вотивни дарове) и символите, които се появяват в различни емисии в монетосеченето на Аполония Понтика от VI - началото на V докъм средата-втората половина на IV в. пр. Хр.: котва, "свастика", главата на Горгона Медуза. Георгиева стига до извода, че тези монетни изображения трябва да се тълкуват в единен семантичен код, обвързан с внушенията на обобщената идея за Аполон, оформена във взаимодействие в районите по северните и западно понтийските крайбрежия.

В тази глава ценен принос представлява събирането и изследването на всички известни досега извори, които съдържат информация за градоустройството на античната Аполония Понтика и най-вече, за локализацията на храма на Аполон. Те позволяват на Георгиева да твърди, че теменосът на Аполон Иетрос се появява още от основаването на милетската апоихия, като през V в. пр. Хр. се изгражда нов храм, където е било поставено емблематичното изображение на Каламис. Присъствието на изображения на статуя на Аполон върху монетите на града от III – II в. пр. Хр., тя поставя в пряка връзка с евентуални реконструкции на храма, издигане на статуи и/или други обредни действия, по повод избавлението на града от заплахата под покровителството на Аполон “Спасител”.

Георгиева проследява и анализира развитието на Аполоновия образ в изобразителните и епиграфски паметници от късната елинистическа и римската епоха, като изтъква популярността на култа сред тракийската аристокрация, появата на иконографския тип на Китаред, както и разпространеното в Тракия явление на синкретизъм между Аполон и местното божество конник, характерен за II-III в. сл. Хр.

Втората глава е посветена на женските божества: Кибела, Артемида Пития, Афродита Сирия, Хеката, Ге Хтония и Теа Малофорос чиито култ е засвидетелстван в Аполония от изобразителни, епиграфски и археологически извори. Георгиева анализира образите на Кибела, върху три стели от края на VI до средата на V в. пр. Хр., като стига до извода, че те отразяват оформената на територията на йонийските градове представа за божеството. Проследява и устойчивостта в почитането на планинската Майка – Кибела на територията на Аполония Понтика чрез монетните емисии на града от времето на Фаустина Млада (161 – 180 г.).

Анализира графит с посвещение на Артемида Пития, датиран в III – I в. пр. Хр. като формулира хипотезата, че името и епитетът на божеството назовават елинизираната в малоазийска среда представа за Планинската майка – Кибела, свързана с Аполон чрез епитета Пития.

Георгиева локализира в югоизточната част на полуострова Скамни в стария Созопол теменосите на Афродита Сирия (от V в. пр. Хр.) и на Хеката (края на III – началото на II в. пр. Хр.). Чрез изследваните паметници от района тя изтъква характерно за елинистическата епоха явление на синкретизма между Хеката и Артемида.

Преразгледани са два важни епиграфски документа, които свидетелстват за култа към *Ге Хтония* (V – IV в. пр. Хр.) и към *Теа Малофорос* (III в. сл. Хр.) в Аполония. В този контекст за

първи път са привлечени и коментирани фрагменти от съчинението на Ферекид от Сирос - единственото литературно свидетелство, съхранило името и епитета на споменатата в аполонийския надпис *Ге Хтония*.

Третата глава е посветена на празничната обредност. В нея се изтъква, че първоначално Аполония, както другите милетски колонии приема милетския календар, като въвеждането на атически месец представлява частична реформа, извършена в периода на силно атинско влияние.

Голямо място е отделено на Дионисовите обреди в предримската епоха, като се разглеждат въз основа на декрета на Хегесагор и поредица от сцени върху рисувани съдове от Аполония и от некропола в м. Сладките кладенци в Бургас.

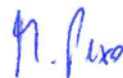
Тези извори позволяват на Георгиева да предположи, че богът е бил почитан в рамките на празници като Градските Дионисии и вероятно Антестериите и Ленеите, познати основно в техния атически вариант, както и че Дионис е равнопоставен на Аполон, което е достижение на Делфийската реформа.

Особено внимание в тази глава Георгиева отделя на епиграфски паметник от римска епоха - списък с участници в Дионисов тиас. Този паметник ѝ позволява да изтъкне, че титлите и длъжностите, отразени в надписа от Аполония обозначават степени на посвещение, ролята и функционалните характеристики на участниците в Дионисовото сдружение, което действа на нейната територия през римската епоха. Съпоставката с изобразителните паметници от града и с данните за подобни колегии от районите на Тракия, Тесалия, Беотия, Мала Азия и Италийския полуостров, дават възможност за конкретни реконструкции на ритуалите.

В четвъртата глава се разглежда погребалната обредност в Аполония -сщцинската територия на града и неговата хора. Прави се подробен преглед на некрополите на Аполония и на погребалните ритуали, които Георгиева се опитва да възстанови чрез гробния инвентар, най-вече атически рисувани съдове – форми и изобразени сцени, теракоти и т.нар магически предмети, както и чрез изследването на обредните огнища и на керамичните депа.

Трудът на Георгиева е структуриран според изискванията за докторска дисертация и отговаря на избраната тема. Той съдържа много богата информация. Георгиева показва значителни умения при анализа на отделните проблеми и отлично се справи с цялата досега известна литература на български и чужди езици. Към нея тя постъпва критично, като коригира или формулира нови хипотези и възстановки. Този труд предоставя значителни приноси и ще представлява солидна основа за всяко бъдеще изследване, посветено на Аполония Понтика.

Изразявам моето изцяло позитивно мнение за тази дисертация и предлагам да бъде присъдена на Любава Георгиева образователната степен доктор.

доц. д-р Мария Рехо

София, 21 май 2013г.